

28.10.2012

Kulttuuristen alojen rooli keskisuurissa kaupungeissa

Keskisuurilla kaupungeilla tarkoitetaan muistiossa kahta asiaa: niiden väkilukua sekä niiden epävirallista asemaa maakunnan keskuksena. Poikkeus tästä säännöstä on Kymenlaakso mutta tätä asiaa käsitellään erikseen. Kouvolaa on paljon suurempi kaupunki kuin varsinaisiin taulukoihin valittu Kotka. Keskisuurten kaupunkien yhteinen osuus koko Suomen kulttuuristen alojen arvonlisäyksestä ja tuotoksesta oli 2009 hieman yli kymmenesosa tarkemmin 11,2 % Niiden osuus kulttuurialojen työllisistä oli kuitenkin selvästi korkeampi eli 13,8.

Korkein arvonlisäysosuus oli Mikkelissä 3,9 mutta syy oli painamisalojen suuressa merkityksessä. Niiden osuus oli melkein puolet kulttuurin arvonlisäyksestä ja yli kolmanneksen työllisistä. Varsinaisilla sisällöntuotantoaloilla kulttuurin merkitys jää Mikkelissä paljon vaatimattommaksi. Samaten Joensuun ja Porvoon tasoa selittää paljon painaminen. Porvoossa toki teollisuuden aloilla on niin suuri merkitys jalostusarvon luomisessa, että kaikki muu toiminta kalpenee suhteellisesti. Ainoastaan kahdessa keskisuudessa kaupungissa painamisella on hyvin marginaalinen rooli sekä kulttuurin työllisyydessä että arvonlisäyksessä nimittäin Kotkassa ja Rovaniemellä.

	Kulttuurialojen %-osuus keskisuurten kaupunkien taloudessa 2009			
	arvonlisä osuus	työllisyys osuus	tuotos osuus	tuotos/ arvonlisäys
Mikkeli	3,9	5,2	5,3	1,3
Vaasa	2,4	4,6	2,0	0,8
Porvoo	1,7	4,4	0,7	0,4
Joensuu	3,0	4,4	3,4	1,1
Rovaniemi	3,0	4,3	3,6	1,2
Maarianhamina	2,6	4,2	2,5	1,0
Pori	2,4	4,0	2,0	0,8
Hämeenlinna	2,2	3,7	2,3	1,0
Kuopio	2,2	3,5	2,4	1,1
Kokkola	1,6	3,3	1,5	0,9
Seinäjoki	2,1	3,3	1,9	0,9
Kotka	1,4	2,8	1,3	0,9
Lappeenranta	1,5	2,4	1,1	0,7
Kajaani	1,5	2,2	1,5	1,0

taulu 1

Vaasassa eniten kulttuurin työllisiä

Vaasassa oli 2009 keskisuurista kaupungeista eniten kulttuurin työllisiä yli 1600. Seuraavina olivat Kuopio ja Pori, joissa oli yli 1500 työllistä. Taulussa 2 on esitetty kulttuurin työllisten absoluuttiset määrät keskisuurissa kaupungeissa.

28.10.2012

Kulttuurialojen työllisten määrä 2009	
	henkilöä
Vaasa	1646
Kuopio	1542
Pori	1516
Joensuu	1475
Mikkeli	1187
Hämeenlinna	1160
Rovaniemi	1106
Seinäjoki	998
Porvoo	961
Lappeenranta	761
Kotka	679
Kokkola	672
Maarianhamina	483
Kajaani	416

Taulussa 3 on esitetty kaupunkien kulttuurialojen arvonlisäyksen määrä henkeä kohden ja työllisten määrä 1000 asukasta kohden. Tässä vertailussa Maarianhamina nousee selväksi ykköseksi sekä arvonlisäyksen että työllisten osalta. Itäisessä Suomessa olevat kaupungit Kajaani, Kotka ja Lappeenranta jäävät taas peränpitäjiksi.

Kulttuurialojen	koko per capita keskiuurissa kaupungeissa		
	2009 arvonlisäys	työlliset/	tuotos
	euroa/henkilö	1000 henkeä	euroa/henkilö
Maarianhamina	1804	44	3699
Vaasa	1127	28	2266
Mikkeli	951	24	2624
Rovaniemi	775	19	1709
Joensuu	771	20	1759
Seinäjoki	704	18	1539
Kuopio	646	17	1281
Pori	617	18	1206
Hämeenlinna	568	17	1301
Porvoo	567	20	1203
Kokkola	488	15	1002
Lappeenranta	382	11	680
Kotka	339	12	702
Kajaani	336	11	652

Keskittymisaste maakunnan pääkaupunkiin

Hyvin kiinnostava erityisesti kulttuuripolitiikan näkökulmasta on kysymys siitä, miten paljon kunkin maakunnan keskus on imenyt omalle alueelleen koko maakunnan kulttuurista toimintaa. Jos vaikka kulttuurinen talous olisi kohtuullisen hajautunut maakuntatasolla mutta kunkin maakunnan sisällä kaikki toiminta sijaitsisi vain maakunnan omassa keskuksessa ei tilannetta voisi pitää tyydyttävänä alueellisen tasavertaisuuden näkökulmasta. Toisaalta Suomi on niin pieni maa, että edes maakuntien keskuksiin ei meillä riitä kovin paljon ihmisiä ja sitä myöten toimintaa. Kyse on siis eräänlaisesta noitaympyrästä.

28.10.2012

Taulussa 4 on joka tapauksessa esitetty kaikkien maakuntien, myös suurten kaupunkien maakuntien, keskittymisasteet. Näissä luvuissa on mukana myös painamisaalat.

Maakuntien keskittymisaste, maakunnan ' pää- kaupungin' %-osuus kulttuurialojen toiminnasta 2009			
Maakunnan pääkaupunki	Maakunta	arvonlisäys työlliset	
		%-osuus	%-osuus
Kokkola	Keski-Pohjanmaa	88,3	87,2
Lahti	Päijät-Häme	79,2	79,1
Tampere	Pirkanmaa	81,8	77,7
Joensuu	Pohjois-Karjala	85,0	77,7
Porvoo	Itä-Uusimaa	74,3	75,3
Jyväskylä	Keski-Suomi	75,1	72,4
Helsinki	Uusimaa	68,9	72,3
Lappeenranta	Etelä-Karjala	75,7	71,9
Turku	Varsinais-Suomi	74,6	70,0
Oulu	Pohjois-Pohjanma	73,0	69,1
Vaasa	Pohjanmaa	71,3	67,3
Kajaani	Kainuu	67,5	67,1
Maarianhamina	Ahvenanmaa	78,3	62,3
Kuopio	Pohjois-Savo	61,7	62,1
Pori	Satakunta	56,2	58,5
Seinäjoki	Etelä-Pohjanmaa	62,3	54,1
Rovaniemi	Lappi	61,1	53,2
Mikkeli	Etelä-Savo	56,7	53,0
Hämeenlinna	Kanta-Häme	42,0	47,5
Kotka	Kymenlaakso	23,2	30,8

Korkein keskittymisaste on Kokkolassa, jossa sen osuus lähentelee 90 %:ia. Lahden, Tampereen ja Joensuun osuus maakuntansa kulttuurin taloudesta on 80 %:n tienoilla.

Kaikkein matalin keskittymisaste on Kotkassa. Asia vaatii enemmän selvityä koska tilanne poikkeaa niin paljon muista maakunnista. Kymenlaaksohan on aina ollut kaksi keskusta Kotka ja Kouvola. Kuntaliitosten jälkeen Kouvola tuli 2009 väkiluvultaan huomattavasti noin kolmanneksen Kotkaa suurempi kaupunki. Päätaulukon 4 Kotka oli kuitenkin sijoitettu Kymenlaakson Kotkan keskuskaupungiksi.

Maakuntien keskittymisaste, maakunnan toisen keskus- kaupungin %-osuus kulttuurialojen toiminnasta 2009			
Maakunnan toinen keskus	Maakunta	arvonlisäys työlliset	
		%-osuus	%-osuus
Kouvola	Kymenlaakso	68,7	59,3
Savonlinna	Etelä-Savo	19,5	23,4
Rauma	Satakunta	20,0	20,2
Riihimäki	Kanta-Häme	14,8	15,0
Kemi	Lappi	11,4	12,4
Espoo	Uusimaa	15,2	10,7

Kouvolan osuus kulttuurin taloudesta painaminen ml. on kuitenkin yli puolet Kotkaa suurempi. Olen koonnut taulukon 5 muutamia muitakin maakuntien kakkoskeskuksia suhteellisuuden vuoksi. Kymenlaakson kahden keskuksen tilanne on kuitenkin ainoa laatuaan kulttuurin taloudessa. Savonlinnan osuus Etelä-Savosta on noin viidennes painaminen mukaan lukien ja

28.10.2012

Rauman osuus sama tasoa Satakunnasta. Sen sijaan Kanta-Hämeessä kulttuurin talous sijoittuu jo huomattavasti tasaisemmin koko maakunnan alueelle koska kakkoskaupungin Riihimäen osuus on vain 15 %:n luokkaa.

Painamisen merkitys

Painaminen on erittäin iso tekijä kulttuurialojen toiminnassa kolmessa keskisuudessa kaupungissa Mikkelissä, Joensuussa ja Porvoossa. Kaikissa niissä painaminen vastaa kolmanneksesta kulttuurialoista (taulu 6). Mikkelissä varsinkin arvonlisäysosuus on todella merkittävä yli 40 mutta työllisyysosuuskin ylittää 33 %. Tilannetta havainnollistaa, jos verrataan Mikkeliiä maakunnan kakkoskaupunkiin Savonlinnaan. Kulttuurialojen osuus kaupungin alueella toimivista työllisistä on Mikkelissä huomattavasti Savonlinnaa suurempi jos painaminen lasketaan kulttuurialoihin. Sen sijaan jos painamista ei huomioida eli lasketaan mukaan vain varsinaiset kulttuurin sisällölliset alat, menee Savonlinna reilusti Mikkelin ohi. Eli Savonlinna on tiukemman kulttuurisen käsitteen kannalta Mikkeliiä kulttuuri-intensiivisempi paikka.

		Painamisalojen %-osuus kulttuurin taloudesta 2009	
		arvonlisäys	työlliset
Mikkeli	491	42,3	33,7
Joensuu	167	35,5	27,5
Porvoo	638	27,6	29,7
Kajaani	205	20,7	11,7
Seinäjoki	743	19,9	13,6
Vaasa	905	16,5	15,7
Hämeenlinna	109	15,4	12,2
Pori	609	15,3	12,1
Kokkola	272	14,7	9,4
Lappeenranta	405	14,2	8,2
Kuopio	297	12,0	7,1
Maarianhamina	478	9,4	9,6
Kotka	285	3,9	2,9
Rovaniemi	698	2,7	3,5

Sama tilanne joskin lievemässä muodossa vallitsee Kotkan ja Kouvolan suhteen. Kulttuurialojen osuus Kouvolan kaikista työllisistä on paljon Kotkan vastaavaa osuutta suurempi, jos painamisalat luetaan kulttuurisiksi. Jos sen sijaan niitä ei lueta, oli kulttuurin työllisyysosuus Kotkassa hivenen Kouvolaan korkeammalla tasolla ainakin 2009.

5-numerotason suurimmat työllistäjätoimialat

Taulukkoon 7 on sijoitettu kunkin keskisuuren kaupungin suurimmat kulttuurin työllistäjät tarkemmalla 5-numeroisella toimialatasolla. Mitalisijoille yltävät useimmissa kaupungeissa kolme toimialaa sanomalehtien kustantaminen, muu painaminen ja esittävät taiteet. Muut kärkeen päässeet toimialat ovat lähinnä yksittäisissä kaupungeissa.

28.10.2012

Suurimmat työllistäjätoimialat (5-numerotasolla) kulttuurialoilla keskisuurissa kaupungeissa 2009			
	ykkönen	kakkonen	kolmonen
Hämeenlinna	Sanomalehtien kust.	Esittävät taiteet	Muu painaminen
Joensuu	Muu painaminen	Sanomalehtien kust.	Esittävät taiteet
Kajaani	Esittävät taiteet	Kirjastot	Radiotoiminta
Kokkola	Esittävät taiteet	Sanomalehtien kust.	Muu painaminen
Kotka	Esittävät taiteet	Viihde-elektr.väh.kaup	Kirjastot
Kuopio	Sanomalehtien kust.	Esittävät taiteet	Arkkitehtipalvelut
Lappeenranta	Esittävät taiteet	Taidekoulutus	Viihde-elektr.väh.kauppa
Maarianhamina	Sanomalehtien kust.	Radiotoiminta	Muu painaminen
Mikkeli	Muu painaminen	Sanomalehtien kust.	Kirjastot
Pori	Sanomalehtien kust.	Esittävät taiteet	Muu painaminen
Porvoo	Muu painaminen	Kirjojen kust.	Sanomalehtien kust.
Seinäjoki	Sanomalehtien kust.	Esittävät taiteet	Muu painaminen
Vaasa	Sanomalehtien kust.	Muu painaminen	Valokuvaamot
Rovaniemi	Sanomalehtien kust.	Esittävät taiteet	Taideopetus

Keksisuuret kaupungit voi myös laittaa järjestykseen sen mukaan mikä on isoimpien toimialojen suhteellinen osuus kulttuurialojen kaikista työllisistä. Taulussa 8 on laskettu osuudet kolmen ryhmän osalta. Keskittyminen muutamana toimialaan on suurinta Mikkelissä ja pienintä Hämeenlinnassa. Järjestystä voisi tulkita siten, että Hämeenlinnassa on tasapainoisin kulttuurin talouden rakenne keskisuurten kaupunkien joukossa. Vaasa on kiinnostava tapaus. Se sijoittuu kaikkien keskittyneimpien joukkoon kymmenen toimialan vertailussa mutta taas v hajautuneimpien kolmen toimialan vertailussa.

Suurimpien toimialojen osuudet keskisuurten kaupunkien kulttuurialojen työllisistä 2009			
	10 kärki	5 kärki	3. kärki
Mikkeli	84,0	71,3	60,8
Kokkola	78,2	57,7	42,6
Vaasa	77,4	56,3	38,5
Joensuu	76,4	61,7	49,1
Porvoo	75,1	60,4	51,1
Rovaniemi	74,7	58,8	48,7
Kotka	73,4	49,3	37,4
Maarianhamina	71,7	50,4	36,9
Pori	70,3	53,3	43,0
Lappeenranta	68,6	46,6	31,4
Kajaani	67,4	49,1	36,6
Kuopio	66,9	45,5	34,0
Seinäjoki	66,1	45,2	34,8
Hämeenlinna	60,0	38,6	27,3